תוכניות עמיתי המחקר של מרכז זלמן שזר – מחזור תשפ״ז

יפו – השער לארץ ישראל

העליות היהודיות מצפון אפריקה במאה ה – 19 ותרומתן להתפתחות העיר יפו וארץ ישראל

״חיי ותקונם בעבודה, בעמל, ביצירה ובבנין [...] על האדמות לטובת עמנו וארצנו״

יוסף אליהו שלוש, פרשת חיי, פתח דבר

אנו שמחים להודיע על קבוצת מחקר חדשה של מרכז זלמן שזר בנושא העליות המוקדמות ליפו ולערי הקודש מצפון אפריקה ותרומתן להתפתחות העיר וארץ ישראל.

באמצע המאה התשע עשרה התקיימה עלייה של משפחות יהודיות מצפון אפריקה לארץ ישראל. עולים אלו הקימו ביפו קהילה פורצת דרך שהפכה את העיר משער כניסה בלבד למרכז עירוני, חקלאי וציוני תוסס. חברי הקהילה רכשו אדמות, נטעו את הפרדס העברי הראשון, הניחו את התשתית להקמת מקווה ישראל והמושבה פתח תקווה, והם אשר סייעו לקליטת אנשי העלייה הראשונה – ובכך עיצבו את שורשי התחייה הלאומית עשרות שנים לפני העליות המאורגנות.

התוכנית מבקשת להאיר מחדש את תרומתה של עליה זו ולבחון את זיקתה לעליות מוקדמות או מאוחרות נוספות, לצרף פרק מפתח לאתוס הציוני, ולבחון מנעד נושאים: תהליכי הגירה ודמוגרפיה, הנהגה רוחנית וקהילתית, חינוך ומוסדות קהילתיים, יחסי גומלין בין-קהילתיים, יוזמות חקלאיות וכלכליות, ומעמד משפטי ותרבותי. כל זאת באמצעות סדרת מפגשים, פגישות עם חוקרים מובילים, סיור לימודי וכנס מסכם.

מטרות התוכנית

- **בניית קהילת חוקרים:** יצירת קהילה דינמית ותומכת עבור חוקרים בראשית דרכם המתמקדים בחקר יפו, העליות מצפון אפריקה והמרחב העות׳מאני במאה ה-19. התוכנית מבקשת לשים דגש מיוחד על שיח בין-תחומי, הפריה הדדית והצבת תיאוריות אל מול מקרי בוחן מהשטח.
- **העמקת הידע ותרומה אקדמית לקידום חקר הקהילות היהודיות:** בחינת מקומן של העליות מצפון אפריקה כתשתית מוקדמת לפעילות הציונית, והבנת תרומתן להרחבת מעגל השותפים לבניית הארץ והחברה בישראל. בחינת תפקידן של יפו וערי הקודש האחרות כצמתים תרבותיים, כלכליים ולאומיים, וכמוקדים של צמיחה עירונית וחקלאית במרחב. בחינה של הזיכרון ההיסטורי התרבותי של עליות אלו.
- **עידוד לכתיבת מאמרים אקדמיים** העוסקים בשאלות המחקר שיידונו בסדנה.

shazar@shazar.org.il | www.shazar.org.il | רחוב ביתר 2, ת.ד. 4087, 9104002, ירושלים | 02-5650444/5

פרטי התוכנית

- התוכנית תכלול שמונה מפגשים שיתקיימו באופן היברידי (משולב) פנים אל פנים במשרדי מרכז זלמן שזר בירושלים, בלמידה מרחוק (בזום) ובסיור.
- המפגשים יכללו מפגשי עמיתים שבהם יציג כל אחד מן המשתתפים בפני חברי הקבוצה נושא, מקור או סוגיה מחקרית מתחום עיסוקו, ולצדם הרצאות אורח של חוקרים מובילים בתחום.
- מפגשי התוכנית יתקיימו בימי רביעי אחר הצהריים, אחת לשבועיים, לאורך שנת הלימודים האקדמית הבאה (תשפ״ז).משך כל מפגש כשעתיים.
- השתתפות בתוכנית תזכה את העמיתים במלגה על סך 6,000 ₪.

דרישות התוכנית

- השתתפות בכל המפגשים.
- כל עמיתי המחקר יידרשו לקחת חלק פעיל בדיונים ולהציג במהלך המפגשים נושא אחד הקשור לתחום הסדנה.
- **סיור לימודי:** כחלק מהתוכנית ייערך סיור לימודי ביפו, שיאפשר לעמיתים לדון בנושאי המחקר של הקבוצה במרחב העירוני ההיסטורי.
- **כנס מסכם:** בסוף השנה יתקיים כנס מסכם במרכז שזר, שבו עמיתי המחקר יוכלו להציג את מחקריהם לצד הרצאות של חוקרים נוספים.
- הענקת מלגות עידוד נוספות לבוגרי הקבוצה שיפרסמו מאמרים אקדמיים בכתבי עת שפיטים.

הגשת מועמדות

תלמידי דוקטורט בעלי הצעת מחקר מאושרת וחוקרים בשלב הבתר דוקטורט, מוזמנים להגיש את מועמדותם. אנו מעודדים הגשת מחקרים מדיסציפלינות שונות (היסטוריה, ארכאולוגיה, גיאוגרפיה היסטורית, סוציולוגיה, תרבות ועוד), ובלבד שישנה זיקה בין החוקרים ומחקריהם לסוגיות שבהם תעסוק קבוצת המחקר.

על המועמדים להגיש:

1. תקציר המחקרים הנוכחיים ותחומי העניין האקדמיים (עמוד אחד).
2. מכתב נלווה המסביר את החיבור לנושאי התוכנית (עמוד אחד).
3. קורות חיים.
4. מכתבי המלצה (אופציונלי).

את המסמכים יש **להעלות כאן** עד לתאריך **01.11.2026**
ההצעות יוערכו על ידי ועדה מקצועית שתבחן את מקוריותן, מצוינות אקדמית והתאמתן ליעדי התוכנית.
שאלות ניתן לשלוח ל: aaron@shazar.org.il

מנחת הקבוצה: ד״ר לילך תורג׳מן